

Sint Maartenslezing en Sint Jansprocessie

Onlangs viel me de eer te beurt om de Sint Maartenslezing in Utrecht te houden. In het uitstekende parochieblad van de parochie Sint Maarten was al een en ander over mens en dier in de bijbel gepubliceerd, dus ik kon zo aansluiten. Kiest de nieuwe paus ook nog Franciscus als naam en programma! Dat belooft alle goeds.

Als attentie had ik gevraagd om een historisch boek over Utrecht: *Aands, betrokken en zelfbewust. De verwevenheid van cultuur en religie in katholieke Nederland 1300-1600*. Een schitterend boek over de stad die het centrum vormt van onze kerk in Nederland en die nu bovendien de Faculteit Katholieke Theologie herbergt, achter de kathedraal en naast het Catharijneconvent. De schrijfster geeft ook historische rondleidingen in Utrecht, leuk voor gezelschappen (<http://www.levendverledenutrecht.nl/lezingen.php>). Maar is er nog een speciale reden voor de lezers van *Samen kerk* waarom ik de aandacht vraag voor dit boek. Schrijfster Llewellyn Bogaers is een oude kennis van me; haar familie was ongeveer net zo groot en katholiek als de mijne, zij woonden in Laren, wij in Hilversum. In het voorwoord geeft ze een ontroerende impressie van haar jeugd met de Sint Jansprocessie die ik u niet wil onthouden. Het is een tijdsbeeld, zowel van het verleden als van het heden.

“Ik ben geboren en getogen in Laren. Als katholiek meisje heb ik daar alle rituelen meegemaakt die in dit boek ter sprake komen: missen, processies en begrafenissen. Dat was niet zo vanzelfsprekend. Mijn Australische grootmoeder was van huis uit protestants. Haar vader was zo antikatholiek dat hij uit de bus stapte als een priester instapte. Mijn Brabantse grootmoeder was daarentegen een modelkatholiek; zij woonde elke dag de mis bij, verzamelde aflaten en ging regelmatig op bedevaart.

Nonnen runden in Laren de kleuter- en meisjesschool en broeders de jongensschool. Als klas deed je mee aan de processie, de meisjes waren bruidje.

Er waren verschillende religieuze hoogtepunten in het jaar, maar in Laren was de Sint Jansprocessie de onbetwiste topper. Deze feestdag viel van oudsher op 24 juni (tegenwoordig op de dichtstbijzijnde zondag) en is tevens nauw verbonden met het Germaanse midzomernachtfeest. Laarders lopen vanuit de St. Jansbasiliek die midden in het dorp staat naar het kerkhof dat anderhalve kilometer buiten het dorp ligt, op een hoogte die omringd is door Germaanse grafheuvels. Op dit kerkhof stond de Middeleeuwse streekkerk. Alle doodwegen van de omringende plaatsen leiden naar dit kerkhof, dat nog steeds in gebruik is. Op het feest van sint Jan worden hier twee missen opgedragen, een ‘s morgens vroeg en de ander halverwege de processie”.

Vervolgens beschrijft Llewellyn haar eigen hernieuwde kennismaking. Het is treffend hoe zij zich van meet af aan los maakt van louter nostalgie en tot de kern weet door te dringen. Als wetenschapper én als gelovige, in een gelukkig samengaan. Zij beschrijft heel zuiver en eerlijk haar hernieuwde betrokkenheid als een geleidelijk proces.

“Lang heb ik de processie links laten liggen, maar in 2001 ben ik er in het kader van dit boek weer heengegaan. Mijn visie op de essentie van het katholicisme week soms zo af van wat in de wetenschap gangbaar was, dat ik mijn standpunt aan mijn bron wilde toetsen. In 2001 heb ik weer ervaren wat deze processie voor de katholieke Larense gemeenschap betekent. Ik liep niet mee in de processie, maar woonde wel de mis op het kerkhof bij. Het eerste dat mij trof is de vreugde. Het kerkhof zag er mooi en verzorgd uit, de graven waren

versierd met bloemen en waslichten. De sfeer was ontspannen. En natuurlijk waren er mensen die ik van jongs af aan kende. Hiertoe behoren ook de leden van de St. Jansbroederschap. Daar liepen zij met hun sjerp en staf, doordrongen van de waardigheid van hun functie en van de processie. De ouderen waren al broeders toen ik nog een kind was, de jonge garde kende ik uit mijn jeugd.

De mis op het kerkhof was indrukwekkend: de mensen zitten in de open lucht op klapstoeltjes te midden van hun dierbare doden. De wetenschap in een oude traditie te staan, geeft een gevoel van verbondenheid met elkaar en - over de dood heen - met de overledenen waarvan velen hier ook eens gezeten hebben. Vrienden die ik tegenkwam vroeg ik naar hun ervaringen. Zonder uitzondering antwoordden zij dat zij daar waren vanuit een gevoel van traditie. Een vaandeldrager zei: *Mijn vader droeg dit vaandel al en mijn neef staat klaar om het van mij over te nemen.*

Tot zover uit de ervaringen van Llewellyn Bogaers die nog veel meer heeft te vertellen: de versierde bogen die de straten naar het Janskerkhof sieren en waarvoor elke buurt zelf garant staat; het *Tantum ergo* in de basiliek dat samen met de wierook langs de pilaren omhoog stijgt; het Sint Janslied en niet te vergeten de borrel na afloop op een van de vele terrasjes die Laren rijk is en waar oude bekenden elkaar jaarlijks treffen. Het is fascinerend om deze voortreffelijke historica te horen vertellen over het zo oude en zo nieuwe ritueel van de Sint Jansprocessie te Laren! Zij loopt nu de processie weer elk jaar mee. Overigens geeft zij ook rondleidingen in het historische Utrecht. <

Marcel Poorthuis,
Faculteit Katholieke Theologie